

נימבי"י – NIMBY לא בחצר האחורית שלי

כתבו: עינת פילר ומחמוד פדילה

נכתב במסגרת השתלמות מורים פיתוח והעשרת חומרי למידה- מהעמקה לליבה (מדעי הסביבה) תשע"ה.

מושגים: מפגעים, פסולת מסוכנת, אי-צדק חברתי, אמנת באזל, נימבי"י

קראו את הטקסט הבא וענו על השאלות (לפעילות אישית או קבוצתית)

מהו "צדק סביבתי"?

כולנו יודעים שהאדם בעולם המודרני אחראי למפגעים סביבתיים רבים: זיהום אוויר, זיהומי ים ונחלים, פסולת, ריחות, רעשים ועוד. אנו גם מבינים שמפגעים אלה פוגעים בנו (ומכאן שמם) בדרגות שונות של חומרה. למשל, אם מול הבית שלי הורסים חורשה ובונים בניין, צפוי שאסבול בכמה היבטים: ראשית, אבדה פיסת טבע ירוק ויפה, וכן אבד שטח פתוח לנפוש ולטייל בו; שנית, רעשי הבנייה המתמשכים יטרידו את מנוחתי ואת שלוותי; שלישית, אני אשאף את האבק מאתר הבנייה או שאפגע מפיגומים, ממכשירים ומפסולת. ידועים, כמובן, מקרים קשים יותר של מפגעים סביבתיים, הן מבחינת חומרתם והן מבחינת התמשכותם. למשל, אנשים שגרים בקרבת שדה תעופה, חשופים בכל שעות היממה לרעש של מטוסים; אנשים שגרים בסמוך למזבלות סובלים מן הריח, מהזיהום ומן המראות הלא נעימים. ויש מקרים קיצוניים הרבה יותר - פגיעה מקרינה רדיואקטיבית (כגון: התקלה בכור הגרעיני בצ'רנוביל, אוקראינה, אשר קטלה אלפי בני אדם, וגרמה למחלות קשות אצל רבים אחרים), או פגיעה מדליפות ענק של נפט מקידוחים וממכליות באנשים הגרים בחופי ים או אוקיינוס.

שאלה למחשבה 1: האם כל הנזקים של התעשייה, של הטכנולוגיה ושל המודרניזציה הם סיבה לעצור את ההתפתחות, ואפילו לחזור לאחור?

אמנם בכל המקרים האלה אנשים נפגעים, אך עלינו לברר: האם מפגעים אלה פוגעים בזכויות שלנו? האם יש מקרים שבהם המפגעים חוקיים לעומת מקרים שבהם המפגעים אינם חוקיים? הרי לא נוכל לעצור את הקדמה ואת פעילויות האדם – בניינים יש לבנות, מטוסים צריכים לטוס, ומפעלים צריכים להתקיים. האם יש פעילויות אסורות ופעילויות מותרות? והאם יש נסיבות שבהן פעילות חוקית הופכת ללא חוקית?

שאלות אלה הולידו את רעיון הצדק הסביבתי. עקרון הצדק הסביבתי אינו קובע מדדים מדויקים לזיהום אוויר או לזיהום רעש. לעומת זאת, עקרון הצדק הסביבתי בודק איך הזיהום או הרעש משפיעים על אוכלוסיות שונות זו מזו מבחינה כלכלית וחברתית.

שאלה למחשבה 2: "עקרון הצדק הסביבתי בודק איך הזיהום או הרעש משפיעים על אוכלוסיות שונות זו מזו מבחינה כלכלית וחברתית." – מהי משמעות המשפט?

ראשית, בודקים איך המפגעים מתחלקים בין האזורים השונים של הארץ. כך, למשל, תושבי הנגב הצפוני יכולים לטעון כי רוב אתרי הפסולת והמפעלים המזהמים של ישראל מרוכזים באזור שלהם, ולכן הדבר פוגע בזכותם לצדק סביבתי.

שנית, בודקים האם האוכלוסייה באזור המפגע מסוגלת לפעול נגדו (לפנות לבית המשפט, לארגן מחאה ציבורית). כך, למשל, תושבי הנגב הצפוני יכולים לטעון כי תושבי המרכז החזקים הצליחו להשפיע על קובעי המדיניות, שיעבירו את כל המפגעים מאזור המרכז אל אזור הדרום, ואילו להם אין יכולת ומשאבים, כדי לעשות זאת.

אם כך, הזכות לצדק סביבתי כוללת שני היבטים:

היבט של שוויון – האם המפגעים הסביבתיים מתחלקים באופן שווה בין כל תושבי המדינה? והיבט של הליך הוגן – האם התושבים הנפגעים יזכו להליך הוגן במאבקם נגד המפגע?

ניתן לומר, אם כן, כי הזכות לצדק סביבתי נפגעת, כאשר יש אפליה בין קבוצות אוכלוסייה שונות בהיבט הסביבתי. קבוצות האוכלוסייה שבדרך כלל סובלות מאפליה כזאת, הן אוכלוסיות המכונות "מוחלשות", כלומר: אוכלוסיות של מיעוטים בחברה, אוכלוסיות חסרות אמצעים או חסרות כוח פוליטי.

התנועה לצדק סביבתי החלה לפעול בארצות הברית בשנות ה-80 של המאה ה-20. היא העלתה לשיח הציבורי מקרים של פגיעה בזכות של אוכלוסיות מסוימות לצדק סביבתי. הרעיון התפשט בעולם והגיע גם לארץ.

משימות:

א. [צפו בסרטון](#) וערכו בעקבותיו [דיון בקבוצה](#):

- מהו המקור של הפסולת הרעילה שמסכנת את חייהם של הסינים?
- מהי הסיבה לכך שפסולת אלקטרונית נשלחת לסין?
- מהי הסיבה ששלטונות סין מאשרים ייבוא של פסולת מסוכנת?
- מדוע ייצוא של פסולת מסוכנת ממדינות מפותחות וטיפול בה במדינות מתפתחות (סין, הודו) מסוכן יותר לסיבה מטיפול בפסולת המסוכנת בארץ מוצאה?

סיכום: חלוקה לא שיוויונית ולא צודקת של משאבים ושל מפגעים סביבתיים בין אזורי מגורים שונים, בארץ ובעולם מוגדרת כאי-צדק חברתי. מאחר שלשני הצדדים, החזק והמוחלש, יש במקרים רבים אינטרס להמשיך לפעול בצורה לא שיוויונית, יש צורך לאסור בחקיקה את העוון. [אמנת באזל](#) שנחקקה ב-1992, אוסרת על סחר של פסולת מסוכנת בין מדינות.

ב. גם בישראל יש טיפול לא נאות בפסולת אלקטרונית מסוכנת! היכנסו ל**[דף הפייסבוק](#)** של קהילת מזרח לכיש. האזינו להקלטה של תוכנית הרדיו שעסקה בזיהום האוויר באזור לכיש. הרחבה נוספת תמצא ב**[כתבה](#)** שהתפרסמה בנושא. ענו על השאלות:

1. מהו הגורם לזיהום האוויר?
2. מדוע מועברת הפסולת האלקטרונית הישראלית מעבר לקו הירוק?
3. מי הם בעלי העניין שמסרבים לנקוט בצעדים לעצירת המפגע המסוכן?
4. כיצד לדעתך ניתן לעצור את המפגע הסביבתי-בריאותי המסוכן?
5. תוכל לרשום על קיר דף הפייסבוק את עמדתך בנושא.

ג. **[כתבה בנושא נימב"י בישראל](#)**
קראו את הכתבה וסמנו בה את כל אתרי ה"נימב"י". ציינו לגבי כל אחד מהאתרים היכן הוא ממוקם בישראל.

מה ניתן ללמוד על הפיזור של אתרי הנימב"י בישראל?
האם הפיזור של אתרי הנימב"י בישראל מייצג צדק חברתי? הסבירו

ד. **[קריאת כתבה בנושא נימב"י בסמוך לבית ועריכת משפט ציבורי](#)**.
המורה יחלק את הכיתה ל-3 קבוצות – שייצגו את הצדדים בפרשה: תושבי הרצלייה פיתוח, עמותת הנכים והשופט. כל קבוצה תתבקש לייצג קבוצה אחת בדיון כיתתי שיתנהל.
קראו את הכתבה. כתבו טיעונים המייצגים את העמדה של הצד שקיבלתם, והציגו את עמדתכם לשאר הקבוצות.
לאחר הדיון - עם איזו עמדה אתם מזדהים באופן אישי? מדוע?

[העשרה:](#) סרטונים בנושא אי-צדק חברתי בעברית
https://www.youtube.com/watch?v=FaG_xB9W03s
<https://www.youtube.com/watch?v=mvi4FFrJGFU> חוף בצת